№ 24 ۲۵ مارط ۱۹۰۸ سنه سهشنبه ٦ ربيع الاوّل ۱۳۲٦ سنه

اخطار:

يبارلسگان يازولرنى اوزگارتوگه هيئت تحريريه اختيار ليدر. باصلمغان مقالهلر كيرو يبارلماس. امضاسز مكتوبلر باصلماس.

غزيتهنك بهاسى

سنهلك ۳ صوم آلتى آيلق ۱ صوم ٥٠ تين ۳ آيلق ۱ صوم شاكردلر ايچون ۳ آيغه ۷٥ تين قزان شاكردلرينه آيلاب ۲٥ تين.

آدرس:

Казань, Редакція газ. „ЭЛЬИСЛАХЪ“

الاصلاح

سنهٔ تأسيس ۱۳۲٥

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА

„ЭЛЬ-ИСЛАХЪ“

قزانده نسخهسى ۷ تين — علمى ادبى هفتهلك غزيته — چيت شهرلرده ۹ تين

فهرست:

تعليم و تربيهگه دائر.

غصپرينسكى يوبيليى

شرق موسيقهسى.

اشلهو قيون اولسهده بوزوى راحت.

كملر قورقنچليراق.

خاتون قز عالمى.

مدافعه

مدرسه خبرلرى.

كچكنه فيليهتون.

تعليم مجبورى، حكومت هم دوما.

دوما بو كونلرده‌گى زاسيدانيهلرينده معارف اشينه $5^1/_2$ ميليون صوم تعيين ايتومسئلهسن مذاكره ايتدى. معارف نظارتى طرفندن بو زاكونلائحه‌سينه ايپه‌رتلاب كرتلگان «بيان كاغذ» لرينك كورسه‌تولرى بوينچه، روسيهده تعليم مجبورى كرتور ايچون يوز ميليون صومدن ده آرتغراق آقچه كيره‌ك بولادر.

رسمى حساب بوينچه ۱۹۰۷ سنه‌نك غنوارى باشينده روسيهده ۱۰،۹،۸ ياشلك بالالر ۱۳،۲٥۰،۹۷۹ جان بولغانلر. اگر هر ايللى بالاغه بر مكتبدن حساب ايتسك، روسيه ايچون ۲٦٥،۰٤۲ ابتدائى مكتب كيره‌كدر. شولوق رسمى حساب بوينچه بو مكتبلرنك هر بر سينه يلغه ۳۹۰ صوم مصارف كره‌كدر. ديمك كه بتون مكتبلر ايچون ۱۰۳،۳٦٦،۳۸۰ صوم مصارف كيره‌ك بولادر.

معارف اشی ایچون کیره‌ك بولغان بو صوما حا-
ضرده حکومت انشا ایته‌رگه تلی طورغـان آمور
تیمر یولی، یا خود یاڭا صوغش کیمه‌لرینه کیره‌ك
بولغان صوماغه قاراغانده قیاس قبول ایتمه‌سلـك
درجه‌ده کیم بولسه‌ده، لـکن بو ذؤه‌ت بله‌ن اشتغال
ایتوچی اولوالامرلرمزنی، بو کوبره‌ك قورقوتـادر،
مونه شول سببکه مجنیده مینیسترستؤاده ودومانڭ
کوبره‌ك قسمی ده تعلیم مجبوری مسئله‌سین مذاکره‌گه
قویارغه آشوقمیدر. اول توغرووده زاقون لایحه‌سی
دوماغه تقدیم ایتلگان ایتلون لـکن آنی مذاکره‌گه
چیراد تیز یتکرماسلر. دیپوتات آنریب‌نڭ ایتو-
وینه قاراغانده دومانڭ معارف کامیسیه‌سی اگر
کانیکولغه (تعطیـلگه) تارالغانچی عموما برءر نرسه‌گنه
بولسه‌ده دوما مجلسلارینه عرض ایتمکچی بولسه،
حاضردن بتون ذوّتینی صرف ایتب اشله‌رگه تیوشدر.
اگر دومانڭ باشینده بارا طورغان فرقه‌لرنڭ
بولای بتون کوچنی صرف ایترنی بیك سویمی طورغان
کشیلر ایکانن اویلاساق، کوزگه قدر عمومی تعلیم
طوغریسنده بر نرسه‌ده بولماس دیب اویلارغه‌ده حقلیمز.
شول ٥½ میلیوننـی تعیین ایتـو دومانـڭ
بو سیسسیه‌سینده تعلیم مجبوری طوغریسینده اشله‌گان
بردن بر آدومی بولاسیدر. شونیده خاطردن چغار
ماسقه تیوشکه بو ٥ یارم میلیون آنچه تعیینی برنچی
دوما وقتلارینده‌وق مذاکره ایتوله باشلاغان مسئله
بولب وجودکه چغری مونه قای وقتده- بوکونگه قدر
کیچکدرولـه‌در. دوما تعیینینڭ بوقدر آزلغینه عجبکه
قالماسون ایچون معارف نظارتی حاضرگی وقتده
مملکت خزینه‌سینڭ بیك آغر حالتده بولووبن‌ده
صلتاو ایتب کورسـاته‌در.

خیر، روسیه غراژدانلاری بیوروقراتیه‌نڭ اساسا تعلیم
عمومی مجبوریگه مخالفت ایتکان وقتلارینده باشلرندن
اوزدردیلر. لـکن، امی (Неграмотная) روسیه‌نـڭ
غراموتنی یاپونیه‌دن آلغان کوکلسز سبقی بوشـقه
اوته‌دی بولورغه کیره‌ك: حاضرگی «دائره‌لر» تعلیم
مجبوریگه اساسا مخالفه ایتمیچه فقط وجودکه کیترونڭ
صوڭغه قالدرلوینه آنچه بوقلقنی دلیل ایتب کیتره
باشلادی. دیپوتات کالوباکین دوما مجلسنده معارف
نظارتینڭ بو دایلینه قارشی شوشی سوزلـرنی
سویله‌دی: «بز، معارف نظارتی سبب کورسه‌تکان
آنچه بوقلقنی سویله‌رگه تیوش توگل ایندی-بولابلا
خلاف، بیك اوزاق وقتلر تعلیم مجبوریدن محروم
توتولدیلر» دیدی. کالوباکین‌نڭ بو سوزی بیك
طوغریده: معارف نظارتینڭ کورسه‌تکان راسخود
اسمیتاسینڭ تله‌سه‌ڭ نینـدی ماده‌سینده مناظره
ایته‌رگه: صاراطفقه دارالفنون کیره‌کمی دیه‌رگه، اورطه
مکتبلرنڭ عددلرن آرتدرمی توررغه ممکن دیه‌رگه
ممکن، لـکن تعلیم مجبوری مسئله‌سنده آنچه بوقلقنی
صلتاو ایتب کیچکدروگه اورنده وامکانده یوق.
آمور تیمر یولینه، برانینوصلر یاصارغه آنچه طابلغاچ
تعلیم مجبوریگه آنچه طابلورغه کیره‌ك. معارف نظا-
رتی‌نڭ پرایکتی بوینچه تعلیم ابتدائیگه تعیین
ایتلـگان بو ٥ یارم میلیون، فقط دیگزدن بر طامچیدر.
اگرده هر مکتب باشینه ٣٩٠ صومدن غنـه حساب
ایتکانده بو آنچه‌غه فقط ١٤ مڭدن آرغنه آرتق مکتب
ابتدائی تربیه ایته‌رگه ممکن در. ١٩٠٣ نچی یل
حسابی بوینچه اول وقتده بتون ژیله‌مستؤالرنـڭ
مکتب ابتدائیلری ٨٨ مڭ بولغان. آخرغی دورت
یل ایچنده یاڭادن ٣ مڭ مکتب آرتقان حسابلاب
آپپازینسیه طلب ایتکانچه بو تعیین ایتلگان ٥ یارم
میلیون صومینڭ فقط یاڭا آچولا طورغان مکتبلرگه
صرف ایتوله‌چك ایتب حسابلاغانده‌ده روسیه‌ده
باریسی ١٠٥ مڭ مکتب بولادر. وحالانکه تعلیم مجبوری
یاصار ایچون باشلـه کورسه‌تلـگانچه ٢٥٦ مڭ مکتب لازمدر.

* * *

دوماده اساسا تعلیم مجبوریگه مداخله ایتلمیچه،
فقط شول مخصوص زاکون لایحه‌سی مذاکره‌گه قو-

يلسه‌ده، خطيبلرنڭ بيك كوبيسى اساساتعليم مجبورى مسئله‌سينه مداخله ايتب آلديلر. هر پارتيه وصنف اوزينڭ خلق معارفينه نيندى مناسبتده ايديكين، قسما بولسه‌ده، كورسه‌ترگه اولگردى. اوكلر وآكتابريستلرنڭ كوبره‌گى اساسا تعليم مجبوريگه قارشى طورغانلقلرين كورسه‌تمه‌سه‌لرده، روسيه خزينه‌سينڭ بو كونده فقيرلگين سبب كورسه‌تب، تعليم مجبورى كرتوگه بيك آشوغرغه تيوش توگللگين سويله‌ديلر. ومونڭ بله‌ن برابرده چى روسلر مكاتب ابتدائيه معلملرينڭ مسلكلرينه مداخله ايتب، آلارملى توگللر. آلار بالالرغه‌ده مليه روحى سكدرميلر، بلكه اول روحنى بتونله‌ى بتررگه طرشالر ديب عيبله‌ب ملى معلملر (چى روسلر) تعيين ايته‌رگه طرشرغه كيره كلگينى سويله‌ديلر.

(خير، موكار برده عجبله‌نرگه تيوش توگل، چونكه حاضر چى روسلرنى شولقدر تقبيح ايتب يازبده، اوزلرى خلقمز آراسنده على‌العميا تعصب مليه كرترگه طرشب، واوز فكرلرينه مشاركة ايتمه‌گانلر بله‌ن بتون كوچلرى بله‌ن صوغشوچى چى مليلرمزنڭ قوللرينده، چى روسلر قولينده‌غى قدر قوّت بولسه آلارده شولوق مسلكنى طوتارلار وآلارده‌مر فكرلى وآلار فكرينه مشاركة ايتمه‌گان معلملرنى قودرتو، سوردرتودن كيرى طورماسلر ايدى.) آپپازينسيه ايسه اوّل‌زا كون‌لائحه سينه‌كى نقصانلرنى سويله‌ب، آندن صوڭ بو قدرگنه صوما تعيين ايتونڭ آزلغين، تعليم مجبورى برده كيچكدرلمى قايدن بولسه‌ده آنچاطه‌بب كرتلرگه تيوش ايكانينى سويله‌ديلر. آپپازينسيه خطيبلرى آمور تيمر بولينه وفلوتقه آنچه طابلغاچ تعليم عمومه‌گه آنچه طابلماسقه ممكن توگل ديه‌رايدى.

آپپازينسيه خطيبلريندن روديچف مكاتب ابتدائيه‌ده هر ملتنڭ اوز تلينده اوقتولورغه لازم ايكانچيلگينده سويله‌دى (ملتچى سوبلى طورغان سوز بولماساده، بو سوز بلكه بزنڭ ملتچيلرگه‌ده اوخشار.)

تربيه وتعليم‌گه دائر.

II

ايندى ملته‌مزنڭ تربيه‌گه نيچوك قاراديقنى ونيندى مناسبتده اولديقنى قاريق.

بزم مكتب مدرسه‌لرمزده جسمانى تربيه ايسه، آنڭ لزومنى واول جهتدن انسانڭ تربيه‌گه محتاج اولديقنى آڭلاديغمز بيله يوق اولديقندن هيچ كرگانى وبولغانى يوقدر.

بالانڭ آنا قولنده‌غى تربيه‌سنه كلورساك كينه فنگه مبنى اولماينچه تورلى عادتلر بله‌ن بوزلغان روشده‌گنه‌در.

مكتب مدرسه‌لرمزده جسمانى تربيه برده اولماديقى كبى روحانى تربيه‌ده بيك ضعيف وضررلى روشده در. روحنڭ تربيه‌سى ايچون ايڭ برنچى لازم اولان موزيكا، رياضيات، فلسفه كبى شيلره اهميت بيرو قايده؟ بونلرنڭ روحنى تربيه‌له‌وگه نه روشچه تأثير ايتديكنى ونه درجه لازم ايديكنى آڭلاوغنه‌ده اولماينچه، بالعكس ضررلى ديه قارالمشدر.

بو كبى روحنى تربيه‌ليه‌چك شيلر اورنينه مدرسه‌لرمزده روحنى زهرله‌يه‌چك اسخولاستيكا، مكتبلرمزده نه ايديكى آڭلاشيلماغان ايجك، اخلاقنى بوزغوچى عرب كتابلرى اوقتولمشدر. شوكار كوره بزم مكتب مدرسه‌لرمزدن، تارخلقلى پس

طبیعتلی، حسسز،وروحسز ، اخلاقسز کیشلرگنه چیقەشلر وشول آدملر ملتەمزنی خراب ایتمشلردر.

لکن مکتب مدرسەلردن قطع نظر ایدیلده عوامنك بوندن برایکی عصرلرغنه مقدم وقتکەقدر تربیەلنوویده قارالسه، خلقەمزنك ایس کیتارلك طبیعی تربیه ایله تربیەلندیکی کوریلەدر :

خلقده تورمش ایرکون، تاماق ، تورق ، اوس باش‌بتون اولدیقندن همده ماوراءالنهرمدنیتی ایله قاطش اسخولاستیکا ایله تربیەلنمش ملالرنك خلقغه اولان تأثیرلریده بیك آز اولغانغه، خلقنك طبیعی تربیەسی برده آلغونماغان ایسکی ملی عادتلری تاشلانلماغان ایدی. ایشته شول ایسکی عادتلر جسمانی وروحانی تربیەگه مبنی. اولدیقلرندن خلقده جسمانی تربیه بیك گوزل وآزغنه روحانی تربیەده بار ایدی. خصوصا مقتضای طبیعتدن اولان، ایر وقز خاتون طائفەسینك برگه قاطش اولماسیله هرکمنك دقتنی جلب ایدرلك اولوب خلقنك اخلاقنه وتورمشنه هم‌کوب تأثیری اولمشدر.

شویلەکه : یاز باشلرینده قارلار ئروب طاغ باشلاری آچلغاچ آول یگت وقزلاری، کچکنه بالالاری هر قایوسی، یاز کونینك کیچکی صاف وایرکون هواسنده تاغ باشینه جیولوب تورلی اوینلار اویناب رضات بدنیه یاصادیقلری کبی جرو جرلاب روحلرینی شادلاندره وایکنچی هیچ برنرسەگه التفات ایتمایچه ایکنچی کون شول وقتنی کتوب تورولیق روشده دردلاندره ایدیلر. صوکره هر بیرلرده قارلار ئروب صولار آچیلوب بینکاچ، آوللرده صابان طویلری اورنی ایله جیونلر (جیونلر ئلده بارده لگن وضعیتدن یوغالتقان) باشلانه ایدی. بونده یگنلر کرك کراشوب چابشوب ریاضات بدنیه یاصادیقلری کبی اوزلرینه کوره موزیکه ایلەده کوکللرینی آچا ایدیلر. قزخاتون‌ده صابان طویلرینه حاضر اولەرق کوکللرینی آچا واوزلرینك ایرلر کبوگوك انسان ایدیکلرینی کوره ایدیلر.

صابان طویلارندن صوك، قیاش بایغاچ آول خارجنه، یاشیل اولەن اوستنه چیغوب تورلی اوبونلار اویناب، جاینك صاف وایرکون هواسنك، طبیعتنك وبردیکی زیننتلی ئولەن — نبات وساچاکلری آراسنده راحتلنوب صاف وتازه تربیەلنه ایدیلر. بوندن باشقه بعض طرفلرده، عادتده یاش کیلون کباو ایوینه یاز باشنده بارارق، اوزینی اوزاتەکلش قزلر، یگنلر اسمنه بر ویچر یاصەیدر ایدی. بونده هم ایرلر وقزلر برگه حاضر اوله ایدیلر.

مکتب تربیەسنه کلورسەك ، اول تربیه یوقاریده مذکور روشده اولدیقندن خلقنك حس بوغالتونه واخلاقین بزوغـه خدمت ایدودن باشقه فائده کیترمی ایدی. شول قدریسی وار ایدی‌که، عوامنك یوقارو داغی طبیعی تربیەسنه مکتب تربیەسی غالب کیله آلماینچه بیك آزآزغنه تأثیر ایدەکلدی. قزخاتوننی اوقتو برده اولماسەده، قز خاتونده یغشیغنه قول هنرلری‌ده(چیگو—طوغو—جو) کبی‌لربار ایدی. ایشته خلقنك شول روشچه تربیەسینك نتیجەسی اولەرق ، خلق اخلاقلی صاف وساده قلبلی، وحس‌لی ایدی. خلقده ایچو، تارتو، زنا اورلاو هیچ یوق ایدی. خاتون قزطائفەسی ایرلر ایله برگه وبرتیگز تربیەلەنو سببلی، خاتون‌قزده‌ده اخلاق گوزل،قلب صاف اولدیقندن عائلەتورمشی‌ده منتظم وتنوع ایدی .

آخری بار

Восточная музыка.

* شرق موسیقەسی.

متعصبلر اسلام دیننده موسیقه درست دیگل دیب شاولاما لرده مسلمانلر موسیقەغه رغبت قیلوب، اوزلرینه مخصوص موسیقه قوراللری اختراع قیلغانلر. لکن حاضرده کوب

(*) ۲۳ نومرودن ما بعد

جیرده یاؤروپا قورالـلری استعمـال قیلنادر: اسکریپکه هم گارمونیا.

مسلمانلرنڭ اوز قورالـلری اوچ تورلی: قوبز، قورای، دومبرا. حاضرده کوب جیرده بو قوراللر استعمال قیلنمیدر، باری بعض بر تاتـار آوللرنده هم باشقرد، قرغز یاقلرندغنه اوینالادر.

قوبزنڭ نیچك اشلەنووی هر کمگه معلوم. قورای ایکی تورلیگه بولنه: برسی باشقرد قورایی، ایکنچی‌سی: قزان قورایی. باشقرد قورایی قـرده اوسه تورغان «قورای» اسملی جووان اولەن نڭ صابندن یاصالا. قزان قـورایی میدالیچسکـی بوله، اشلانووی باشقرد قورایی کبی اولسەده اویناغانده فلەینه کبی اوینالا. دومبرا، اوچ قللـی بولوب بالالایکـه کبی اوینالا.

یاؤروپا کویلری: ؤالس، مارش، تانسلرغـه بولنگان کبی، تاتار هم باشقرد کویلرینه اوزون هم قسقه (طاقماق) کویلرگه بولنەلر. باشقه خلقده هر بر کویگه اوزینه مخصوص جر جرلانسەده، تاتار باشقرد جرلاری هر بر کوینه جرلانەدر. لکن اوزون کویلـرده جرلانـه تورغان جرلارنی قسقـه کـویلرده جرلاب بولمیدر.

اوزون کویلردن ایڭ مشهوری تفکیلف کویی. بو کوینی باشقردلر بر تورلی جرلاب باشقه جیرلرده ایکنچی تورلی جرلیلـر، لکن آیرمـالاری بیك آز. بو کوی: مفتی تفکیلفنڭ تورغانلرندن برینڭ قزی بر روص أفیتسەرینه چوقنوب کیاوگه چقغاچ جرلانغان.

تاتار جرلاری‌نڭ کوبسی باشی برتورلی بولوب آخری ایکنچی تورلی بولادر. قسقه کـویلـرده جرلانغان جرلارنڭ کوبسنده سویوشودن بحث‌قیله‌در. اما اوزون کویلرده بیك یاخشی جرلر اوچریدر: عمرنڭ قسقەلغی حقنده، یتیملك حقنـده، وطن‌نی صاغنو حقنده، صالداتلـر طرمشندن، فقیـر خلق طورمشندن بحث قیلەدر.

باشقرد جرلرینڭ کوبسنده بهادرلر هم جهان‌نڭ ماتورلغی حقنده بحث قیلنـەدر. تاتار جرلاری، باشقرد جرلارندن معیشت جهتندن بحث قیلنغانلقدن یاخشی‌لق برلن آیرلادر. باشقرد جرلاری ماتورلـق جهتندن آیرلادر.

باشقرد کویلرندن ایڭ ماتوری، حاضرده نوتاغه صالنغـان «آشقازار» کویی‌در. بو کویگـه، باشقرد یاغنده استرلی طماق اویازدی اورال گوبیرناسنده دیوما صووینه، ماتور اورمانلق جیردن آغا تورغان آشقازار یلغەسینڭ اسمن بیرگانلر. اوشبو اسمنی بیرووده سببنی اوشبو طریقه بیان قیلەلر: بر بیك بای باشقردنڭ قزی، شولایوق بر بای باشقردنـڭ اوغلینـه سویوشب کیاوگه باره. یکت قز بر آز تورغاچ، اوزینڭ یاشی وقتندن عادتلانگان چەشکی آغوتەسینه چغب کیته. اوزاق وقتلردن صوڭ مونڭ آطلانب چقغان آلطی خواجه سندن باشقه قایتـوب کره. کوب وقتلر ازله‌گـاج یکتنڭ گاوداسن آشقازار صوندن طاوب آلالار. خاتون اوزینڭ دوستلـرن چاقروب قایغرلـرن طاراتر ایچـرن هر قایوسینه برەر جـر جرلارغه قوشه؛ هم یاخشی جرلاغان کشی‌گه بولاك بیرورگه وعده قویه. اوسطا جرلاوچیلر هر قایوسـی برەر جر جرلاب چغەلار. بولارنڭ جرلاری خاتونغه بیك اوخشی هم هر قایوسینه اوزینڭ وعدەسی بوینچه بولاکلر بیره. صوڭندن اوزی بر جر جرلی. جرنڭ: آشقازار صووینڭ ماتورلغنده، اوزینڭ قایغوسن، ایرینڭ اولـوون بیان قیله. خاتونـنـڭ جری، طـڭلاوچیلرغه بیك اوخشی هم هر قایوسی برگه قوشلوب جرلیلر. هم اوشبوکویگه «آشقازار» اسمن بیرەلر.

آشقازار کوبینڭ جری:

آی اویماقفای کبك صزلب آغا
آشقازارقای صووینڭ آغمی (تکرار)

کوکرا گمنی گنه یاندرا ایچ
یاش یوراککایمنکله یالغنی (تکرار)
جانکای جاناش کیتکان آی صونارغه
آشقازارقای بوبینه چه شکیگه (تکرار)
چه شلی لرگه کیتب وفـات بولدی
عزیزم باشم قالدیله یاشکنه (تکرار)
ولی آپانای.

غصپرینسکی یوبیلیی.

بویل ۱۱ نچی آپریلده ترجماننڭ نشر ایتلـه باشلاوینه ۲۵ یل طولا. (۱۸۸۳ سنه ۱۱ آپریلده نشر ایتوله باشلاغان).

ترجمان روسیه مسلمانلری آراسینده نشر ایتوله باشلاغان غزیته‌لرنڭ ایکنچی‌سی و بو وقتقه قدر ـ یعنی یکرمی بیش یل دوام ایتکان برنچی غزیته‌در. ترجمانغه قدر کافکازده « ایگنچی » اسملی برغزیته نشر ایتوله باشلاساده اوزاق دوام ایتـه آلمیچـه حکومت طرفندن یابلغان.

ترجمان غزیته‌سی چارك عصراق دوامینده تورلی ره‌پرلیسیه‌لرگه چورارغه ممکن بولسه‌ده، غصپرینسکی جنابلرینڭ صاقلغی هنی چامادن آرتـق صاقلغی سببلی بوکونگه قـدر دوام ایتب کیله آلغاندر.

قسماده اول وقتنڭ سیاسی حالتی وبیگره‌کده غصپرینسکی جنابلرینڭ آرتق صاقلغی آرقاسنده « ترجمان » روسیه مسلمانلرینـه سیاسی جهتدن خدمت ایتمه‌گان دیه‌رلك بولسه‌ده؛ « ترجمان »نڭ ایتکان خدمتلری‌ده کوب، وملتمز طرفندن تقدیر وتشکر ایتولرلکدر.

« ترجمان » غزیته‌سینڭ، ملتمزنڭ ایڭ نادان ومتعصب وقتنده مکتبلرمز اصلاحینه ایتکان خدمتلرینگنه نظر دقتکه آلغانده‌ده: « ترجمان » چارك عصر اوز یلکه سنده بیك آغر یوك طارتب کیلگان دیه‌رگه مجبورمز.

بتون ضیالیلرمز (بیك آز استثنابله‌ن) متعصب روسیه مسلمانلرینـه آرقالری بله‌ن أیله‌نب، تاتار دیگان نادان خلقنی کوره‌سی و ایشته‌سیده کیلمه‌گان وقتلرده غصپرینسکی جنابلری اوزی موافق کورگان یول بله‌ن خدمت ایته‌رگه طرشوب، وبو نادان خلققه آرقا بیرر وقتده، آلار ایچون بتون اجتهادین صرف ایتب عـذاب چیگروی ملتمز طرفندن تقدیرسز اوزارغه تیوش توگلدر.

بوکونگی شیکللی خاطرمده طورا: بوندن اون بل ثلك، مین یاکا یازو طانب یتـکان بالا ـ ترجما غزیته‌سینڭ پوچته‌دن آلنغانن دورت کوزبله‌ن کوتب، باشداغی اعلانلریندن باشلاب، آخرده‌گی امضاسینه قـدر اوقب چغب، اوزم بوری طورغان مکتبنڭ طشینده‌غی دنیادن بعض اشلر بله‌ن بلشله‌نه وتاتار معیشتینڭ نقصانلری طوغریسنده، بیك غیرمعین هیئتده بولسه‌ده، فکرمده بر نرسـه قالدرا ایدم. مینم بله‌ن بر پارتاده اوطروچی بالالردن موندی‌لر کوب ایدی، وقتینده زورلردنده موندی «ترجمان» شاگردلرینڭ بولغانلغینی برءزده انکار ایتـه آلمیمز.

مین غصپرینسکینڭ سیاسی مسلـکین بیـك قارتایغان، ایسکرگان ووقتیندن صوڭغـه قالغان دیب اشانام، لـکن اوّلده دیدکمچه «ترجمان»بزگه سیاسی خدمتی بله‌ن توگل، بلـکه ملی وپیداغوغیچسکی خدمتلری بله‌ن قدرلی وشول خاطره‌لری بله‌ن محترمدر.

اگر «ترجمان» آنڭ سیاسی مسلـکینه مخالف مسلك طوتوچیلر بله‌نده آرتق تعصبسز معامله ومناسبتده بولغانن خاطرگه آلساق، غصپرینسکینڭ ملیتی، بعض بایلر طرفندن نشر ایتوله طورغان غزیته‌لر ملیتی شیکللی بولمیچه، صمیمی اشانورغه ممکندر.

مین ـ اوز طرفمدن غصپرینسکی جنابلرین چارك عصراق خدمتی بله‌ن تبریك ایتونی بورچم صانیم. بوطوغریده شاگردلر، ویاشلرنکده بر قسمه‌ینڭ مینم بله‌ن مشارکت ایتولرینه أشانام. داملا.

اشله‌وی قیون اولسه‌ده بوزوی راحت!

بزم تاتارشاگردلرینڭ کتوب آلغان «الاصلاح» جریده‌سی ١٩٠٧ سنه‌ده میدانه چیغوب قوللرندن کیلدکچه خدمتلرینی کورساتوب بزیاش تاتار طلبه‌لرینه چوق درس بیردی.

— همان بیرونك :

لکن انساننڭ طبیعتی بیك قزق ، اوزینڭ « قلت » سینه برنرسه چاقغنه مخالف کیلسه آڭا قارشی توشوب آنڭ نامنی یوغالتورغه طریشه‌در.

« الاصلاح » جریده‌سی بتون تاتارطلبه‌سینڭ حالنی کورزاتمك اولوب چیقدقدن ، هرکم مقاله یازامز دییوب امیدلانه ایدی، چونکه شاکرد اولدیغندن مقاله‌م باصلور دییوب زور ، زور خیاللرغه چوموب ادیبك اولوب کیته‌لر ایدی.

لکن هرنرسه‌گه قرال کیره‌ك ، یرنی یرطوب بولمای صبان ، طرمه اولمازسه . شونڭ کبی قرالسز ادیب بولامز دیگان ذاتلرمزده ، باقرغانی ، استوانی ، فضائل الشهور کبی اوزلرینڭ مطالعه‌سی یتکان کتابلردان اقتباس ایتوب مقاله یازه‌رغه باشلادیلر. اصلاحچیلر طاش باشلی ذاتلر اولمادیغندن آنلرنی درج ایتمادیلر.

معلوم افندیلر ، مقاله‌یبردك دییوب «الاصلاح»دن هروقت باصلونی کوتالرایدی ؛ کوته یوق ، نی اشلارگه ، اصلاحچیلره بیك آچولری قاباره . شوشیلر طاغون باشقه برتورلی ذاتلر ایله الاصلاحغه پراتیست بیرورگه کیره‌ك دیگان فکرگه کرشوب مونه‌یول ازلی باشلادیلر.

آخریسی مدرسهٔ محمدیه طلبه‌لری برسورطابوب اوزلرینه ، ٥ ، ٦ کشی ایبارتوب شول یولغه بیرلدیلار . مدرسهٔ عالیه طلبه‌لرینه : پراتیست بیرایوك ، زنهار اشتراك ایدگز دییوب مکتوب ده‌یوللادیلر . لکن عالیه‌لیلرده بتونلای بزاو توگل‌لر . حقمز یوق دیوبگنه قویدیلار.

پراتیست بیرایوك دییوب دعوی قیلغان نرسه‌لری « الاصلاح » شاگردلر اصلاحینه خدمت ایتمای ایمش ، آنلرباشقه‌لر ایمش .

بز ، باشقه‌مو ؟ دگل‌لرمو ؟ آنسینده اشیمز یوق ، چیغاتورغان « الاصلاح » مز یاشاسون .

یخشی «الاصلاح» چیغاره مزدیگان‌لر اوزلرینڭ ، آللی ، کورانلی اصلاحلرینی نشرایدوب قاراسونلرده ، شونڭ صوڭندن پراتیست‌ده بیرورمز طوقتارلرده .

هواداغی طورناغه آلدانوب قولداغی سین یبروب بولمای .

برایکی ذات بتون شاگرد اسمندن خط یازوب اصلاحچیلرنڭ ضررینه طرشقانلردن اوتنه‌مز ، اش چیغارمای گوبرلی باقا کبی فچقرماولرینی .

قرغری ایتکان ایچون آچولانماگز برادرلر!

اوفا مدرسهٔ عالیه شاگردی ضیاءُ الامّتی .

ادارەدن . بزشوشی مفهومدن قارغالی ، ترویسك وقزان اطرافی شاگردلریندن ٧ مکتوب آلدق . مدرسهٔ عالیه (اوفا) دن کیلگان مکتوبلرنکده بواوچنچیسی . لکن اول مکتوبلرنی اوزمزدن کیلمه‌گان سببلرگه بناءً برغزیته‌گه درج ایته آلمادق . حاضرضیاء الامتی افندینڭ بومکتوبن مع الممنونیة درج ایتب منرقی وفکرلی شاگردلرنڭ ، حتی اصلاح ایچون طورغان مدرسه‌لرینی ترك ایتب حاضر تاتارمدرسه‌لری آراسنده ایڭ مکمل مدرسهٔ عالیه‌گه جییلغان شاگردلردن آلنغان بواعلام محبت مکتوبلری ایچون همه‌لرینه تشکر ایته‌مز.

قرداشلرمز ضیالی شاگردلر! بز بر وقتده وبرگنه دقیقه‌ده سزنڭ بزگه بولغان حسن توجهگزده شبهه ایتکانمز یوق . وبزگه شول محبت کامل یتکانلگیندن صوری قورتلقغه حاضرلانوچیلرنڭ پراتیستلرینڭ برتینلکده اهمیتی یوقدر.

بومقاله جییلب بتکاچ قزان شاگردلریندن ٥٢٤ امضالی بر آدریس آلدق . مونده‌ده اول صوری قورتلرنی تحقیر ایتوب بزگه محبت کورسه‌توله‌در .

کملر قورقنچلیراق ؟

حاضرده بز تاتارلرنڭ ترقی یوللرینه آرقلی کیسکه بولوب یاتوچیلر وملت آرباسینڭ کوپچگینه تورمز صالوچیلر، ممکن قدر تاتالرنی شول ایسکی وحشتلرنڭ واولگی جهالتلرنده قالدورورغه تشلری، طرناقلری ایله تورشوچیلر ایکی تورلی آدملردر.

بر طائفه روسلرنڭ اڭ اوڭ واڭ قارا یوز طرفدارلری بولغان «ایستیننی روس» پارتیاسینڭ اعضالریدرکه بولارنڭ «روسیه روسلر ایچونگنه» دیگان سوزلری برنچی ایمانلری، روسیه‌ده بولغان باشقه ملتلرنی بترمك برنچی توزه‌گان مطلبلری بولدیغندن، بولار ایچون تاتارلر، نی قدر نادان تورسه‌لر ونی قدر قارالسه‌لر، شول قدر فائده‌لی وشول نسبتده اوزلرینڭ توزه‌گان مقصدلرینه ایرشولری یڭلراك بوله‌چقدر. شونڭ اوچون بولار تاتارلرنڭ جانلانوب کوزلری آچلونی وتورلوب آیاقغه باصولرینی هیچ تله‌میلر؛ بلکه ممکن قدر تاتارلرنی شول ایسکی حالتلرنده قالدرورغه تورشوب، آلار آراسینه یڭی ترتیبلر کرودن ومعارف تارالودن غایت قورقالر، تاتارمدرسه‌لرینڭ همانده شول تاتارلرنی اوزاوزندن بترگه قورلغان ترتیب اوزرنده قالوب، همانده دین تامرن کیمره تورغان ملت مقربلری یتوشدیره تورغانغنه بولوب قالولرینی ایستیلر.(*) تاتارلر آراسینه معارف تارالوب آلار جانلانغان تقدیرده اوزلرینڭ پلانلرینڭ مطلوب بولغان نقطه‌سینه یتوشه آلمایه‌چقلرنی یخشی بلدوکلرندن، بولار تاتارلرنڭ هر آلغه تابا حرکتلرینه قارشی تورالر یاخود کیلاچکده توراچقلر وممکن قدر بزنڭ کوپچکلرگه تورموز صالورغه تورشاچقلردر.

ایکنچی طائفه‌سیده اوزبزنڭ نادان وقورصاق قللری. بولغان رئیس روحانیلرمزدر. (ترقی طرفداری روحانیلرمز موندن مستثنیلردر) بولارنڭ اوکازلری ایمانلری قورصاقلری معبود معنویلری بولوب، بار قایغولری وبار حسرتلری اوزلری واوزلرینڭ شخص فائده‌لری بولدیغندن بو صوڭغی‌لر اوچنده خلقنڭ نادان توروی برنچی مطلوبدر. شونڭ اوچون بولارده خلقنڭ اوقوینی وافراد ملت آراسینه معارف تارالوینی تلامیلر. خلقنڭ اوقوب کوزلری آچلغان تقدیرده بولارنڭ کم ایدوکلرینی بلوب اوزلرینه برتینلك اعتبار قالمایه‌چقنی یخشی توشوندکلرندن؛ خلقنڭ کوزلرینی آچا تورغان هر براشکه آرقلی توشه‌لر وهر بریاڭی ترتیبلرگه دین اسمندن قارشی کیلوب اوزلرینڭ جعلی دینلرینی قورال ایته‌رك صوغش آچالر؛ بونرسه دینگه خلاف، بونرسه‌گه شریعتده رخصت یوق دیه خلقنی دینسزلك ایله قورقوتوب آلارنی معارفکه دشمانلاشدیره‌لر. دیمك بو خصوصده، روسلرنڭ قارا گروهلری ایله بزنڭ یاڭی‌لقغه قارشی کیله تورغان روحانیلرمزنڭ توتقان یوللری وقورغان پلانلری نقطه بنقطه بردر؛ بولار بو توغریده آلار ایله فکرداش، مسلکداش ویقین دوستلردر.

مونه مین بو ایکی طائفه‌دن قایوسی بزنڭ اوچون قورقنچلیراق وقایوسی ضررلیراق ایدوکنی بیان ایتمکچی بولام.

بولارنڭ اوّلگیلری بزگه آچقدن آچقغه معارض بولوب، بولارنڭ مقصدلری خلقمزنڭ هر فردنه دیورلك معلوم بولدیغندن وقارشی کیله تورغان قوراللری روساق، خرستیانلق بولدیغندن، بولارنڭ معنوی قارشی کیلولری (مادی توگل) بزنڭ خلقمزغه تأثیر ایته‌چك توگل، بلکه، معارضه قارشی باررور وآنڭ اینکان سوزینڭ خلافنه حرکت

(*) مونارغه کوبن توگل قزانده بولغان جمعیتده سویلنگان سوز آچق دلیلدر.

اینڈو طبیعی بولغان براش بولدیغندن بر جهتدن خلقمزنڭ آلار طیبه تورغان وقارشی توشارگه تورماشه تورغان معارف برلینه تیزراك ویگاراك کرولرینه فائدهلی بولوا احتمالیده باردر. اماصوکغیلارنڭ مقصدلری (فقط شخصی فائدهلری اوچونگنه قارشی کیلولری) خلقمزغه آچق معلوم بولمدیغندن وقارشی کیله تورغان قراللریده دین بولوب، قورقنقان نرسهلرینه هر کمنڭ جاندن عزیز بولغان ایمانندن آیرلوبولدیغندن، بولارنڭ قارشی کیلولاری خلقمزغه تأثیرسز قالمی، هرکمنڭ قلبنه براضطراب توشوره وآتلارغه حاضرلنگان آیاقلارغه بوغاو صالادر. وخلقنی معارفکه دشمانلاشدرهدر. شولای ایتوب بولارنڭ بوحرکتلری بزنی تاغی کوبمو وقتلرغه قدر شول جهالت آستنده قالدروب، بتونلای تربله آلماسلق صطلومزغه وتماما جانمزنڭ چغوینه سبب بولو احتمالیده بیك قریبدر.

شونڭ اوچنده (هر نی قدر بعض برهولرگه آغر کیلسهده) مین: «بزنڭ نادان رئیس روحانیلرمز بزنڭ اوچون «ایستنی روس» پارتیاسندن بولغان آدمدن قورقنچلیراق وحاضرگی حالمزده آلاردن ضررلیراق» دیمکچی بولام.

هم بز بوکونکه قدر بولغان حرکت وآدملرمزده آلار طرفندن هیچ بر مانعگه تصادف ایتمدکمز حالده، اوزمزنڭ مذکور رئیس روحانیلرمز طرفندن هر آدمز صایون یوزلرچه موانعلرغه تصادف ایتدکمزنی وآلار طرفندن هیچ بر وقت کورمدیکمز ضررلرنی (مقصود معارف یولی) تبرك ایشان حضرتلرمز طرفندن کون بکون کوروب تورمقده اولدیغمزی بر اینکان سوزلرمه دلیل ایتوب توتقچی بولام.

ش. آحمرف.

خاتون قز عالمی.

سمبر خانملرینڭ دقتینه.

حرمتلو سمبر خانملری!

مین سزنڭ اوزگزنڭ آراگزده تروچی بر کشی بولسهمده سزنڭ هر قایوگز ایله برم برم کورشوب سویلشه آلمادیغمدن واوزم یاش بولوب سزنڭ آش، صومجلسلرگزگه ده یوررلك کشی بولمادیغمدن سزنڭ ایله بتون خلقنڭ تلی بولغان غزیته آرقلی سویلهشمکچی بولام. درست مین سزنڭ هر قایوگزغه غزیته آرقلیده سوزمنی ایشتدیره آلمام. چونکه بزنڭ سمبر خانملرینڭ کوبرهگینڭ غزیتهنڭ نی ایدوکندن خبرلری بولمغان کبك، بلده ایکی اوچ مرتبه کیلوب آشاب کیتوچی ایشان آبصطایلر قاپچقسز تلهنچیلر سوزینه قولاق بیروب غزیته اوقو حرام دیه یوروچیلرمزده آز توگلدر. آلای بولسهده بلکه اوزگزگه یازغان سوزلرنی چابوگز ایله توتوبقنه بولسهده اوقورسزده مینم سوزلرمنی ایشدرسز دیه امید ایتهمن. مینم سزگه یازاچق سوزلرم کوب توگل، فقط اوزمزنڭ آرامزده بولغان بعض بر حاللر حقندهغنهدر. بو صوڭ یللردهغی آلماشنولر روسیهده بولغان هر صنفقه تأثیر اینکان کبك بزنڭ تاتارخاتونلرینهده بتونلای تأثیرسز قالمادی، درست بیك آز آلای یوق توگل، بزنڭ خاتون قزلردنده اوزلرینڭ ایرلر کبك باری بر انسان ایدوکلرنی توشنوب اوزلرینڭ حقلرینی طلب قیلوچیلر. وغزیته عالمینه قاتشوب اوزلرینی عالمگه آکلاتوچیلر کورنه باشلادی. شریعتمز اوقو وعلمنی ایرلرمزگه فرض اینکان کبك بزگهده فرض اینکاننی بلوب اوقیق واوقوتیق دیه سویلهوچیلر وایرلرگه بزنی اوقوتکز بزلرگه مکتبلر آچوگز دیه تیقروچیلر چقفالی باشلادی قزان، اوفا، اورنبورغ بوبی کبك یرلرده وباشقه شهرلرده، زورراق قریهلرده قزلر مکتبلری آچلوب ترتیب ایله اوقوتیله

باشلادی. وبعض بر شهرلرده خاتون قزلر اوزلرینه مخصوص جمعیتلر آچدیلر وبعض یرلرده آچو حقنك کیکاش ایته باشلادیلر. بزده‌ده اوزلرینك جهازلرن اوقو اوقتو یولینه بیروچیلر بوله باشلادی. حاصل کوب یرلرده خاتونلر، اوزلرینك ایرلرگه اوینچق‌غنه توگل، بلکه آلار ایله بر صنف‌ده توروچی انسانلر ایدوکلرنی آڭلارغه باشلادیلر. فقط بز......

بوکوب نقطه‌لر برینه یازیله‌چق سوزلرنی هر نی قدر یازارغه وکوڭلمه کیترورگه تله‌ماسه‌مده اختیارسز کوڭلمه کیله واختیارسز قلممدن توگله‌در. کشیلر یاڭی تورمشقه چغارغه تورشقانده بزلر همان ایسکی‌لك اورتوب یاتامز، باشقه‌لر سعادتنی علم‌دن اوقودن ازاب دورت قوللاری ایله اوقورغه یابشقان برزمانده بزلر سعادتنی ایشان آبصطای دیوب یورله تورغان یالغانچی خاتونلرنك اشکرولك، توکرکلرندن ازلیمز، اوقواوقتویولینه بیریله‌تورغان غزیته ویاڭی رساله آلوب اوقوب ذهنلرمزنی نورلاندرا تورغان آقچه‌لرمزنی شول خاتونلرنك توبسز قورصاقلرینه صالامز، کشیلر اچلرن، کوکره‌کلرن علم ایله توتورورغه وبلك ایله‌ن زینتلرگه تورشقانده بز همانده جانلی قورچاقلر کبك ایناك صاداب کوپر-گان کورکه کبك کییم‌ایله زورایمقچی وکوکره‌کلرمزنی بوروشقه‌لر ایله بیزه‌کله‌مکچی بولامز، مجلسلرده اوقو، اوقتو توغریسنده بر سوز سویله‌مینچه کولمك قالفاق انجو مرجانلر دنگنه بحث ایتوب‌اوتورامز؛ باشقه شهر خاتونلرینه آلارنك اوقو واوقتولرنده ایارونی ایسه‌مزگه‌ده کرتوب چغارماسقده‌قالفاق وکولمکلك آلاردن بر قارشده قالماسقه تورشامز اوزمزالفنی تاپاق دیوب بلمه‌سه‌کده بای بیکه بولوب مجلسلرده قویشیلانوب پوفولداب اوتورامز. ینارگز آپالرم وآنالرم! انصاف ایتوگز! همیشه چوپراك‌وطاشدن-غنه بحث ایتمای آراده توراده بزقزلرگزدنك بحث آچگز، بزنیده قایغورتگز؛ حاضرده شهرمزنك ایر بالالری اوچون آقچوریتلر طرفندن باقش ترتیبلی مکتب آچلدی، ایسکی مدرسه‌لرده‌برآز ترتیب‌گه قویلدی، آلار آز بولسه‌ده اوقیلر کوندن کون آلغا بارالر. ئه بز قزلرگز ایچون نرسه بار. نیك بزنك اتی‌لرمزگه‌بزنك قزلرمزغه مکتب‌صالگز دیمیسز؟ یا ایسه اوزگز جیواشوب بزگه بر مکتب آچارغه تورشمیسز؟ نیك‌بزنك توشلرمزنیغنه تورلی بیزه‌کلر ایله‌بیزه‌کله‌ب بزگه‌تورلی "پریدانلر حاضرلب کیله‌چکده بولغان ایرلرمزگه بزنی جانلی‌قورچاقلر ایتوبکنه حاضرلیسز؟ نیك شول پریدانلرغه بیره تورغان آقچه‌لرنی بزنی اوقوتو یولینه بیروب بزنك اچمزنی نورلاندروب بزنك اوزمزنی‌بهاسز بر پریدان ایتارگه طرشمیسز؟ نیك بزنی برنی اوگز اوستنده دیوب اوقوتوچی وحقیقتنك‌کیرو-سینی اوبره‌توچی‌لر ترناغی آستنده ایزدبره‌مز؟

سمبر قزی: م.

مدافعه

محترم محرر افندی اوشبو مکتوبمزنی‌بی‌طرفانه ایله غزیته‌گزده درج ایدوگزی اوتنه‌مك.

«الاصلاح»نك ١١ نچی ١٤ نچی نومره‌لرنده بلبه‌ی مدرسه‌سینك احوال تاریخیه‌سن «شکایت» نامنده یازوب بلبه‌ی شاکردلری دیه امضا قویمشلر ایدی.

سوزلری شایان ملاحظه اولوب‌اوقلای براکی یاروب کره‌چك درجه اوتکن وتوغری یازلمش ایدی؛ لکن بومدرسه‌نك حاضرگی مدرسی خورامشین کیفینه کیلشمگانلکندن «وقت» غزیته‌سینك ٢٧٤ نچی نومره‌سنده‌اونلاب ابتدائی مالایلر امضاسی قویوب ردیه‌گه چالشمشدر.

شاکردلر اسمندن خورامشین افندی (او... خاتونغه بالا صلناو قبیلندن) بز آندی نر...

یازغانمز یوق (آنی داخلی اداره قراری بوینچه توفیقسزلقلری سببلی برایکی شاکرد طردایدلمش ایدی‌شوڭا کوره شخصی‌دشمانلقلرندن یازغانلر)دی.

بلبه‌ی مدرسه‌سندن چیتکه کیتوچی‌شاکردلر بز ایکی‌گنه شاکرد اولدیغه‌زدن خورامشین‌نلڭ بو افتراء پاڑاری بزم عرضمزغه هجوم ایتکانلکدن بزاوزمزنی تزکیه اوچون توبانده‌گی نرسه‌لرنی یازه‌مز.

باق خورامشین حضرتنی کندسی کیانته‌دنك توز قازان کوتندنده آق بولوب قاله‌ده: ایکی تورلی قید برلن باشقه‌چه ایتوب کورسه‌ته ملت نظرنده قاپقاره یاصاب قالدرمق بوله.

ردیه‌سنده «الاصلاح»ده یازلغان؛ آنده اثبات ایدلگان نرسه‌لرنی یالغانغه چغارمق بولوب شخصی دشمانلقلرندن یازغانلردیك شونڭ صکندوق بز مدرسه‌مزنڭ اصلاحقه محتاج ایدیکنی اوزمزده انکار ایتمایمزدی.

عجبا!.. بونی دیگان سوز؟ مونڭ تفصیلی درست میندہ‌نادان. معلمده نادان مدرسه‌مزنڭ هواسیده نچار، پچراق، صاصی اوقوته طورغان نرسه‌لرمزده فقط مختصرغنه، شاکردلرنڭ عمرون چرتبکنه یاطقره‌مز دیگان سوز بولمی‌می؟

شولای بولغاچ قایده شخصی دشمانلق قایده یالغانچیلق ٣ نچی برسی آزراق معلملك ایدوب بله‌به‌یگه امام بولورغه استگان ایدی نادانلغی اخلاقسزلغی سببلی خلق قبول ایتمه‌دی‌دی.

بوسوز بیك عجب!!! اوزی مدرسه‌سینڭ عورتن ئرتمك اولوب ردیه یازه اوزوك ایکنچی طرفدن آچوب کورسه‌ته اوز ایتوینه بناءً اوّلدوك معلملری نچار اخلاقسز بولوب شاکردلر شوشی توسلی آدملر قولنده اخلاقسز اولوب کینکانلر ایکان لەسه شولای بولغاچ شکایتچی‌لرنگده: بزنڭ علم اورنینه آلغان نرسه‌لرمز اخلاقسزلق دیگان سوزلری توغری. دیمك اخلاقسزلق جاهللر قولنده بولغان ایکان «الاصلاح»ده یازوچیلرنگده بار زارلریده شول اوچ نرسه جاهل مدرس، ومعلملر نچار ترتیب، عمر بوشقه اوقوب فطرة الهیه‌نڭ بوغالوی. کیلیك مقصودقه خورامشین حضرتنڭ بزدن کوروی بزگه افتراء ایتوی اورنسز قصه‌سی بز اوّل طرد ایدیلگانمز یوق. ایکنچی الاصلاحده یازلغان سوزلر بزنڭ توگل‌در. بزمطبوعات واسطه‌سیله ماتمزه عیبمزنڭ یوقلغنی یازوب آڭغارته‌چك بولوب برنیچه کره‌لر «وقت» اداره‌سینه مکتوبلر کوندرسه‌کده نی سببدن‌در درجده ایتمه‌دی جوابده ویرمه‌دی.

امضالر: ل. ف. مدرسهٔ عالیه

مدرسه خبرلری

بوگلمه اویازنده مکتبلر

بوگلمه اویازنده اصول تعلیم مسئله‌سی بوندن یکرمی یللر مقدم مشهور غلمان آخوند کریمف جنابلری قوزغاتمش ایدی، شول کوندن بیرلی آش وچای مجلسلری، اورام ویول چاتلری اصولدن بحث ایتدی وقت وقت زور نزاعلر قوبدی وبعضاماللر وجانلر قربان ایدلدی هم باشقه طرفلرده‌غی کبی دانوصلر یاصالدی، کفر پیچاتلری باصلدی؛ شونڭ نتیجه‌سی اوله‌رق بوگلمه اویازنده اون‌قدر یارطی اصوللی‌مکتبلر آچلدی. بومکتبلرنڭ یدیسی ایرلر ایچون اولوب المت، قاره‌طای، یالان‌کول، دینس، بیره‌که، طمطق، چرشلی آوللرنده قالغان اوچسی قزلر ایچون اولوب المت، قاره‌طای، یالان‌کول آوللرنده‌در.

قزلر ایچون اولغان اوچ مکتب برلن ایرلر ایچون اولغان مکتبلرنڭ اوّلگی دورتسی یاڭا آچلمش مکتبلردر. بیرکه، طمطق، چرشلی آوللرنده ایسکیدن بیرلی برقدری ملالر یتشدروب چغارغان

مدرسه‌لر اولوب ابتدائی شعبه‌لری آیرلوب اصولغه قویلمشدر.

بونلردن المت مکتبلری مادی جهتلرندن فی الجمله تأمین ایدلمش اوقتو ترتیبلری ده یلدن یل توزه‌لمکده‌در.

قاراطای مکتبلری اوقتو جهتندن بر قدری آلغه کیتسه‌لرده مادی جهتلری تأمین ایدلمگان هم ایسکی‌لر طرفندن قاطی هجوملرگه دوچار بوله طرالر. بیره‌که مکتبی بای واشلکی مدرسلرنڭ اداره‌سنده اولدیغندن ترقی ایدلوی امید ایدلر. طمطق مکتبی مدرسه‌دن چیتده یگی محله‌ده آچلسه‌ده مکتب‌نڭ آناسی اولغان ایسکی مدرسه‌نڭ قارت مدرسی وفات ایدوب مدرسه برلن محله‌نی الوغ مخدومی برلن ایبداش ملاسینه، اوقتورنی مکتب محله‌سندگی یاش مخدوم برلن اوکازیز مخدرملرگه میراث ایتدکندن بویل مدرسه برلن مکتبده درس یرینه نزاع، خفا، دانوص، پریستف کیلو، اوفاگه بارو، پراشینیه بیرو کبی اشلر برلن قش چغالر. چرشلی مکتبی یاش مدرسنڭ اداره‌سنده بولسه‌ده قارت حضرتنڭ نفوذی آرتغراق اولدیغندن مکتب یواش ترقی ایته، کوب یللردن بیرلی ملالر یشدروب کلگان ینه بر طایصوغان مدرسه‌سی بار بو مدرسه اصولغه قویلمسه‌ده شاکردلری ایسکی زمان شاکردلری کبی توگل، زمان‌نڭ تأثیری اوله‌رق استه‌للرنده بعضا غزیته‌لر ویگی رساله‌لر کورونه باشلاغان. بونلردن باشقه بعضی ایسکی اصولله بعضی ایسکی اصولدن طویغان یگی اصولنی قبول ایتمگان برقدری مکتبلر اولسه‌ده ذکره شایان اولغانی یوقدر. مکتبلرمزنڭ اصولغه قویلماولرینه ایڭ زور سبب معلم ومعلمه‌لرنڭ یوقلغیدر. اویازمزنڭ علما واغنیاسی اجتهاد ایدوب برداراالمعلمین والمعلمات آچارغه تیوشلی ایدی؛ لکن بزده اش وقتی یتوب بتمگان سویابکنه طورامز.

آلاینبیره‌که‌ده آچلمش (ترقی اهل اسلام) جمعیتی جای کونی طوقسان شاکردلك ایکی صنفلی موقت مکتب آچوب اصول تعلیم درسلری آچارغه حاضرلانه. بونیده برفال خیر صانارغه یاری.

۱۹۰۸ سنه ٤ مارت طوبکین

داخلی خبرلر:

تونته‌رده:

بر آتنه کیچنی تونته‌ر مدرسه‌سنده‌گی بعض فکرلی‌ره‌ك شاکردلر تیاتر(؟) اویناغان بولغانلر ایدی. اویناغان وقتده برده قارشی کیلوچی بولماسه‌ده، صوگندن، استینه‌لرگه «لاحریة فی الاسلام» دیب یازوب یوری تورغان (م) اسملی بر باشقرد حضرتنڭ شاکردلرنڭ عیبنی ایتکان کشی‌لرگه بیره تورغان بر صوم ناغرادیغی ایسینه توشروب، «حضرت! خراب برله‌مز مدرسه‌ده تیاتر اوینی‌لر، بیك ژادیدلاندیلر......» دیب بر خط یازوب بیرگان حضرت خطنی اوقوغاچ تیاترگه مشارکت ایتکان بش شاکردنی اویینه چاقروب آرتقش تایاق ایله بیك نق قزدرساده، نی سببدندر (م) افندیگه بر صوم ناغرادنی بیرماگان. (م) افندی بر صوم شرفندن محروم اولدیغی کبی، بتون شاکردلرنڭ نفرتلرینی جلب ایتدی. ایشته اشپیونلقنڭ ثمره‌سی!....

«طلبه»

مچکره‌دن خبر بیرلدیگینه کوره: بونده بو وقش صابرجان افندی با کیروفنڭ همتیله قزلر مکتبی آچیلوب، ترتیب برلن اوقتوچی ایکی معلمه کیتریله ره‌ك ٦٠ قدر قز بالالر اوقوتولمقده‌در.

مچکره‌ده‌گی ایرلر مدرسه‌سینڭ تربیه‌سی ایچون اورنبورغلی عبیدالله افندی کمالف ١٠٠ صوم، پرژبوالسکی سوداگری احمد فاتح افندی ١٠٠ صوم

حمزه افندی ٢٥ و صابرجان افندی باکیروف ٥٠
صوم اعانه اینمشلردر. وقت.

تشکر

مامادیش اویازدی امام‌لرندن ملا حنفی افندی مظفروف جنابلری قوه٘ مادیه‌سین آرتدرو قصدی بله‌ن بو کونلرده «الاصلاح» غزیته‌سینه ١٥ صوم اعانه بیردی. بو آچق فکرلی امامغه تشکر ایتب خدمات ملیه‌سینڭ دوامین جناب حقدن تمنی ایته‌مز

قزان خبرلری

«الاصلاح» بو ٢٤نچی نومروسی بله‌ن یاریم سنهٔ دوامیه‌سین تمام ایتدی.

بو یاریم یل ایچنده «الاصلاح» ده مقاله درج ایتدیلر.

مشاهیر محررینه‌مزدن: رضاءالدین بن فخرالدین، یوسف آقچورا اوغلی، هادی آطلاسی، علی الاصغر غفوری، ع. کمال، برهان شرف، سعید رمییف، عبدالرحمن فخرالدینف، عالمجان ابراهیمف، وباشقه‌لر.

دوامی اشتراک ایتدیلر: فاتح امیرخان وشاعر مشهور ع. توقایف وباشقه‌لر.

ادبیات کیچه‌سی

٢٨نچی مارتده کوپیچسکی صابرانیه زالینده (پرالومنی اورامنده بیرژا بورطیننده) کیڭ پراغرامالی آلوغ ومزین ادبیات کیچه‌سی بولاچاغینی اوتکان نومرو الاصلاحده یازلغان ایدی. بو نومرو بله‌ن قزانده‌غی مشتریلرمزگه شول ادبیات کیچه‌سینڭ اعلاننی یبه‌رب دقتلیچه مطالعه ایتولرین اوتنه‌مز.

کانسیرت

بوکون (٢٥نچی مارت) کوپیچسکی صابرانیه زالینده تره‌یتر خانم کانسیرت قویادر. کانسیرت روسچه آکلاوچیلر ایچون قزقلی بولرلق کیڭ پراغرامالیدر.

بو کونلرده اداره‌مزگه قزان شاکردلرینه‌ن ٢٤٧ امضا بله‌ن بیان‌الحق‌ده ترک مدرسه اینوچیلرگه عیبلر اسناد وافترا اینوب ٢٨ امضا بله‌ن خط یازغان صوری قورتلرغه اعلان نفرت ایتکان مکتوب کیلدی. مکتوب بتونله‌ی، حاضرگی مطبوعات پراۋیلالری بوینچه درج ایتولنه آلمیدر.

بو مکتوب اوّل بیان‌الحق‌نڭ، اوز اداره‌سینه ایتلگان بولسه ده، «مسلکمزگه موافق توگل» دیب درج ایتمه‌گانلر، واقعا «بیان‌الحق» شکللی برغزیته شاکردلردن صوری قورت بولاسن کیلمه‌گانلرنڭ حق سوزلرین درج ایته آلماسلغی طبیعیدر. الجنس مع الجنس ولوکان دیلر موندی اورنده شاکردلر.

«مدرسهٔ محمدیه» نڭ کتب خانه ناظری، بیك کوب تورلی اشلری برله هر کمگه معلوم کریم قاریلینی شاگردلرگه هر تورلی ناچار معامله قیلدقندن هم کتب خانه‌نی تیوشنچه اداره قیلا بلمادکندن شاکردلر مدرسه اداره‌سنه بر نیچه مرتبه، مذکور کریمنی چغاروب باشقه بر باشلیراق کشی قویارغه تله‌ب اداره‌گه عرض ایتسالرده، شاکردلرنڭ تله‌ولرن وقت قبول ایتمه‌گاچ شاکردلر اوز آرا جییولب کتبخانه‌دن کریمنی چغارمشلر. بواشگه عالمجان حضرتنڭ کیفی قرلوب کتبخانه‌نی بتونله‌ی بیکله‌تمش.

مدرسهٔ محمدیه‌ده آپریل باشنده امتحانلر باشلانوب، آپریل ١٥ نده تمام بولاچق.

تربیه‌لی آتا

١٩نچی مارت بلغار زالنده تاتارچه لیکسیه بولغان ایدی. شول لیکسیه‌نی تڭلارغه بارغان ایچون قزاننڭ ایڭ ایسکی تاتارلرندن کومچی اسماعیل اوز اوغلن: نیک سین شوندی بیرلرگه باراسڭ دیب بیك قاتی قیناب اویندن قوالاب چغارمش.

نادان حاجینڭ فكری بوینچه، لیكسیه‌گه بارو اورنینه یاشلرگه فحش‌خانه‌گه یوررگه كیره‌ك ایكه‌ن. چونكه اول ایسكیدن كیلگان نرسه بولوب، بدعت‌كه كرمی ایكان.

قزان جمعیت خیریهٔ مسلمین اداره‌سی جمعیت اعضالرینی اوشبو ١٩٠٨ نچی سنه ٢٥ نچی مارت‌ده سه‌شنبه كون كیچ ٧ ساعتده بولاچق عمومی فوق العاده مجلسكه چاقرادر.

قارالاچق اشلر:

١) عبدالغنی بیكتیمیرفی‌نڭ عریضه‌سی.
٢) صوكوننی‌ده قزلر مكتبی آچو حقنده.
٣) مكتب متولی‌سینه نائب صایلاو.
٤) او. س. گینیس، ص. ص. علیكایف، س. م. آیطف، د. ژ. ژاراكسین، ی. و. تیریغولف هم ع. ع. آپانای‌نی فخری اعضالقغه صایلاو.

«ب. الحق» اسملی برغزیته‌ده م. امضاسی بله‌ن برمقاله درج ایتلب بر شاگردنڭ كورگان توشلری برہم، برہم صاناب چغلغان: «الاصلاح» كامیتیتی آلارغه مكتبلر آچب بیرمكچی بولغان ایكانده بیرمه‌گان ایكان، آلار ٤٠ صوم توله‌مه‌كچی بواب اعلانده كوتكانلر ایكان الخ. بز بوبیچاره‌نڭ «الاصلاح» كامیتیتی بله‌ن‌نیندی‌مناسبتده‌بولغانلغن بلده آلمیمز وبزگه برده لزومیده یوق، آلای بولسه بومبارك ذاتنڭ توشلری برآز وقتسزراق ایكانن ایتب كیتمی حالمز یوق.

آی مبارك ذات، نیشله‌ب «الاصلاح» كامیتیتینه اوپكالیسڭ؟ اول، اوزاقلامی‌سینڭ برا وزڭ ایچون دارالفنون آچماقچی‌دی. پرافیسورلقغه حاضرلار ایچون مختصرنی تمام ایتكانلرده اونلاب كشینی پاریژنڭ صاربون دارالفنونینه یبه‌رگاندی بیت. آنده‌غی كشیلر همه‌سی عالی آبرازاؤانیه بله‌ن بولغانلردی. آخ، دا، تانسورلرده بار دیسڭ توگلمی؟ حاضر بلدڭ: بر وقت بزده ایشتكان ایدڭ: آنده بیان‌الحقده یوری طورغان بر مالای بیك كوب مداخله ایته ایكان، اول، آثار اورینبورغ‌دن اعانه ده‌جیب‌قایتكان ایكان دیب، بلكه شونڭ نیكراسف چیتالنه‌سینه بیلوگانن كورگانسڭ! هرنیچك بولسه‌ده توشڭ قورقنچ! برہر، كوپیسلن صوری قورتلقغه‌توشكان كشیگه صدقه بیروتیوش بولر!

كچكنه فیلیه‌تون

مونه كیلوب چیقدی!

بررر... مختصر خوان شاگردلرساتسیالیستلرگه تقلید ایته‌لر. بونی اش؟ بونی اش؟

موثار فابریكانتلر برده راضی توگل! موثار پامیشچكلرده‌برده راضی توگل، بونی اش، بونی صفت؟!!

مونه «وقت» غزیته‌سی نیچك غیرت اورا، مونه بومحترم ملی، «تان» (فرانسوزچه وقت‌دیگان سوز، اشانماساڭز وقتدن قاراڭز) غزیته‌مز، نی دیب آه اورا.

ای بایلر، قاراڭز ایندی بوشاگردلرنی، ای محترم تاتار زوبر (зубры) لری، رحیم ایتوب، آغزلرین جیمرڭز ایندی شول ادبسزلرنڭ.

اورا! غلبه بزده: بیان الحقده ٢٨ مختصرخوان (بولاچق صوری قورتلر) حاضرالاصلاحقه پراتیست بازالر. الاصلاحنڭ مسلكین سویمیلر.

براؤا، براتسی! مونه سزنڭ اوزفكرڭز نیچك! كوبدن شولای كیره‌ك ایدی. سزبیت صوری‌قورت بولرغه حاضرله‌نه‌سز، سز بیت بولاچق خیرچیلر. خیرچیلك ایچون برده صوللق كیره‌ك توگل‌بیت! سزگه فقیرلر توگل بایلر كیره‌ك، سزگه خلمتچیلر توگل قورصاقڭزنی طریدروچیلر كیره‌ك!

مونه براتسی براؤا! حاضرمین دوست سزگه، حاضر مین بولداش سزگه. چونکه سزده مینک بایلر تاربلکه‌سی حالارایچون یاراتولغان، شونک ایچون وجودکه کیلگان. شونک ایچون جانلرمز فدا! سز بیت ساتسیالزمنک مقدمه‌سینده بلمیسز. اما مین بلمه‌سه‌مده فرانسوزچه یازلغان کنه‌گه‌سینک طشین کتاب کیبنلری ته‌رزه‌سینده کورگانم بار. شوکار کوره مین تنقیدایته‌م، شوکار کوره مینم حقم بار!

اورا! براتسی، براؤا! سز بیت خیرچیلر، سز بیت. بلمیسز، اما مین بلمه‌سه‌مده تنقیدایته‌م چونکه طشین کورگانم بار چونکه بایم شونی قوشا.

طاشمحمد.

مکتوبلر

محترم محرر افندی!

اوشبو قصقه‌غنه مکتوبمه غزیته‌گزنک بر چیتنده اورن بیرسه‌گزله!

- «الاصلاح» غزیته‌سینک ٢٢ نومره‌سنده، مدرسه خبرلری آراسنده «یونه»ده‌گی بعض مدرسه‌لر حقنده واقعغه مطابق توگللریده یرق توگل، بو ایسه، سیار مخبرگزنک اوز کوزی بلن کورمای، بلکه کشی سوزی بلنگنه یازب یبرووینک ثمره‌سی در،

١نچی مثلا «یونه‌ده عزت‌الله وعبدالله ملالر مدرسه‌سینده عبدالله ملا ایسکیچه اوقتقسان بولب قایناشه. ثمره‌کورلمی» دیگان سوزلری درست توگلدر.

عبدالله ملا مصردن قایتقاندن بیرلی (قایتقانینه اوچ یلده یوق ئه‌لی) مدره‌سه‌سینه اصول جدیده کرتب اوزی بالالرنی سویب، چن کوکلی بلن طرشب اوقتادر: قشده ممکن بولماغنلقدن، بالالرنی شولوق مدرسه‌ده روس معلمی کیترتب، جایده روسچه‌ده اوقتادر. عبدالله ملا مسلکلی آچق فکرلی وخلقنک سعادتینه چن اخلاصی بلن طرشقان برملاغه، بوندای سوزلر یازو البته اورنسزدر!

٢نچی آگیشف اوز قزینه مخصوص معلمه کیترونی برقزی ایچون بیرگان ٢٥-٣٠ صومنی بتون «یونه» قزلری ایچون بیرسه دها گوزه‌ل بولر ایدی» دیب یازلغان سوزلریده، واقعه‌گه توشنمی یازلغاندر.

قزلر ایچون صالنغان مدرسه‌سنده ٣٠ طلاب، قزغه اورن بارلغین، آگیشف هرمجلسده وباشقه یرلرده سویله‌سه‌ده مدرسه‌سینه اون‌ایکی قزدن آرطق کیلوچی بولمادی؛ بولار آراسنده‌ده برنیچه‌سی یات آؤل قزلریدر.

ایشته بوحقده آگیشف جنابلرینک برده عیبی بولمایب، بلکی آؤللرده «ایکمك پیندره‌چی» آشاب عمر سوروچی آبصطایلرنک عیبی‌در!

فخرالاسلام آغییف

محرر افندی!

شول مکتوبنی غزیته‌گزده باصوگزنی اوتنه‌من. میکا بیك کوب ییرلردن عیاض افندی اسحاقوف‌نک آدریسن صوراب خطلار کیله‌در. برملب جواب یازوب طرو مینم اوچون بیك مشقت بولغانغه کوره غزیته‌لر آشا عیاض افندی اسحاقوف‌نک آدریسن اعلان قیله‌من.

г. Пинега, Архангельской губ. Гаязу. Исхакову.

موندن صونک شول آدریس برله عیاض افندی اسحاقوفنک اوزینه مراجعت قیلولارن اوتنه‌من.

حسین آبوذروف

اعلان‌لر.

ضیالی روس قزی بالالرنی هر تورلی پراغراما بلن حاضرلی وروسچه اویره‌تورگه قبول ایته‌در. اراده‌بلن روس تلنده ملکه‌ده قلدرغه اوسته‌ینه آلادر. قزانده. چیتکه کیته‌رگه‌ده ممکن.

بوقنقه قدر تاتار قزلری بلن اشتغال ایدب تاتار بالالرین اوقتوده ملکه‌سی باردر.

آدریس ریدا کسیه‌ده.

Сѣрныя Воды

كوكرتلى صولر

Сильнѣйшія въ Эвр. Россій

ياوروپاپى روسيده ايڭ قوتلى

Сергіевскія Самарской губ.

Съ 15-го Мая по 15-го Августа.	١٥ نچى مايدن ١٥ نچى آوغستقه قدر.

Проспекты высылаются по требованію

مفصل بيان ايتلگان كاغدى صوراتو بله‌ن بوش يبه‌رله‌در.

آدريس

Самар. губ. П-Т. отдѣленіе с. „Сѣтноводскъ“.

تاتار يكتى بالا وشاگردلرنى روسچه اوقو يازو حساب، جغرافيه، تاريخ درسلرى اوقتورغه قبول ايته‌در. فقيرلرنى آرزان بهابله‌نك اوقوتادر. آدريس اداره‌خانه‌ده.

باصلوب چقدى.

اوگى بالالر

عبدالمجيد غفورى اثرى:

بهاسى ١٥ تين پوچطه ايله ١٩ تين

همه كتابچيلرده صاتولا.

ناشرلرينه آدرس

Казань, типографія Шарафъ.

باصولب چقديلر.

«كتاب» نشرى

« ماواءالنهرده سياحت »

ظاهر بيگيف اثرى

بهادى ٣٠ تين پوچته حقى بله‌ن ٣٤ تين.

« نظاملى مدرسه»

بر پرده‌لى كولكى

سعيد رميف اثرى

بهاسى ١٥ تين پوچته حقى بله‌ن ١٧ تين.

بو اثرلرنى هر بر مشهور كتبخانه‌لردن وناشرنڭ اوزيندن آلورغه ممكندر.

Казань, Книгоиздательству „Китабъ“

تنلرى ضعيف ياخود اوقوده، آشلاوده مشقت چيگه تورغان بالالر شولايوق قانلرى آز، و اوزلرينده ضعيفلك حس ايته طورغان هم نيروەلرى ضعيفله‌نگان، تيز كيفلرى كيته طورغان، تورلى يه‌شله‌گى ظور كشيلر قوت كرتر ايچون يك موفقيت بله‌ن.

دوكتر گامميلانڭ گه‌ماتاگه‌ن

Гематогенъ Д-ра Гоммеля ديگان دوانى استعمال ايته‌لر.

هضم قوتنه، روح وتن قوتلرى آرتا، بتون نيروەلر كوچله‌نه.

صاتلا هر بر آپتيك وآپتيكرسكى مغازينلرده.

آلغاندا البته Гематогенъ Д-ра Гоммеля. ديب آلگز